

Zadeva T-208/06

Quinn Barlo Ltd in drugi proti Evropski komisiji

„Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Trg metakrilatov – Odločba o ugotovitvi kršitve člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP – Pojem enotne kršitve – Trajanje kršitve – Globe – Resnost kršitve – Olajševalne okoliščine“

Sodba Splošnega sodišča (tretji senat) z dne 30. novembra 2011 II - 7964

Povzetek sodbe

1. *Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Usklajeno ravnanje – Škodovanje konkurenci – Merila presoje – Protikonkurenčni cilj – Zadostna ugotovitev*
(člen 81(1) ES)
2. *Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Usklajeno ravnanje – Pojem – Nujnost vzročne zveze med usklajenim ravnanjem in ravnanjem podjetij na trgu – Domneva obstoja te vzročne zveze*
(člen 81(1) ES)
3. *Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Kompleksna kršitev, ki ima elemente sporazuma in elemente usklajenega ravnanja – Enotna opredelitev „sporazum in/ali usklajeno ravnanje“ – Dopustnost*
(člen 81(1) ES)

4. *Konkurenca – Upravni postopek – Odločba Komisije o ugotovitvi kršitve – Način dokazovanja – Opiranje na skupek indicev – Stopnja potrebne dokazne vrednosti glede indicev, gledanih posamično*
(člen 81(1) ES)
5. *Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Sodelovanje podjetja pri pobudah, ki so v nasprotju s konkurenco – Zadostnost tihega soglasja brez javnega zavračanja za odgovornost podjetja*
(člen 81(1) ES)
6. *Konkurenca – Upravni postopek – Odločba Komisije o ugotovitvi kršitve – Uporaba izjav drugih podjetij, ki so sodelovala pri kršitvi, kot dokaz – Dopustnost – Pogoji*
(člena 81 ES in 82 ES)
7. *Pravo Skupnosti – Načela – Temeljne pravice – Domneva nedolžnosti – Postopek na področju konkurence – Uporabnost*
(člen 81(1) ES)
8. *Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Prepoved – Kršitve – Sporazumi in usklajena ravnanja, ki pomenijo enotno kršitev – Naložitev odgovornosti za celotno kršitev enemu podjetju – Pogoji*
(člen 81(1) ES)
9. *Pravo Skupnosti – Razlaga – Akti institucij – Obrazložitev – Upoštevanje*
10. *Konkurenca – Upravni postopek – Odločba Komisije o ugotovitvi kršitve – Dokazno breme Komisije, da dokaže kršitev in njeno trajanje*
(člen 81(1) ES)
11. *Konkurenca – Globe – Znesek – Določitev – Merila – Teža kršitve – Teža udeležbe vsakega podjetja*
(Uredba Sveta št. 17, člen 15(2); Obvestilo Komisije 98/C 9/03)

12. *Konkurenca – Globe – Znesek – Določitev – Merila – Dejanski vpliv na trg – Obveznost dokaza takega vpliva, da se lahko kršitev opredeli kot zelo resna – Neobstoj*
(Uredba Sveta št. 17, člen 15(2); Obvestilo Komisije 98/C 9/03)
13. *Konkurenca – Globe – Znesek – Določitev – Merila – Teža kršitve – Olajševalne okoliščine – Pasivna vloga ali vloga „sledi svojemu vodji“*
(člen 81 ES; Uredba Sveta št. 17, člen 15; Obvestilo Komisije 98/C 9/03)
14. *Konkurenca – Globe – Znesek – Določitev – Merila – Olajševalne okoliščine – Ravnanje, ki odstopa od dogovorjenega v kartelu*
(Uredba Sveta št. 17, člen 15(2); Obvestilo Komisije 98/C 9/03)

1. Za presojo, ali je neko usklajeno ravnanje prepovedano s členom 81(1) ES, je upoštevanje njegovih konkretnih posledic odveč, če se izkaže, da je cilj tega ravnanja omejevanje ali izkrivljanje konkurence na skupnem trgu. Zato ni treba preučiti posledic usklajenega ravnanja, če je njegov protikonkurenčni cilj dokazan.

temu usklajevanju ustrezno ravnanje na trgu in dejansko vzročno zvezo med tema elementoma, vseeno domnevati, da podjetja, ki so udeležena pri usklajevanju in so še naprej dejavna na trgu, pri odločanju, kako bodo ravnala na trgu, upoštevajo informacije, ki so jih izmenjala s konkurenti.

(Glej točko 39.)

(Glej točko 40.)

2. V okviru člena 81(1) ES je treba, čeprav pojem usklajenega ravnanja poleg usklajevanja med zadevnimi podjetji zajema

3. Pojma sporazum in usklajeno ravnanje v smislu člena 81(1) ES zajemata oblike

tajnega dogovarjanja, ki so iste vrste ter se razlikujejo le po intenzivnosti in izraznih oblikah.

obstoj okoliščin, ki pomenijo kršitev člena 81(1) ES. V zvezi s tem se mora sklicevati na natančne in skladne dokaze za utemeljitev trdnega prepričanja, da je bila storjena kršitev.

V primeru kompleksne kršitve, pri kateri je bilo s ciljem skupnega uravnavanja trga več let udeleženih več proizvajalcev, od Komisije ni mogoče zahtevati, da bi kršitev za vsako podjetje in za vsako obdobje natančno opredelila za sporazum ali usklajeno ravnanje, saj se člen 81 ES vsekakor nanaša na obe obliki kršitve.

Vendar ni nujno, da vsak dokaz, ki ga predloži Komisija, izpolnjuje ta merila glede vsakega znaka kršitve. Dovolj je, da sklenjeni krog indicov, na katerega se sklicuje institucija, gledano na splošno izpolnjuje to zahtevo.

V teh okoliščinah je treba dvojno opredelitev enotne kršitve za „sporazum in/ali usklajeno ravnanje“ razumeti tako, da opredeljuje kompleksno celoto, ki vsebuje dejanske elemente, opredeljene za sporazum, in dejanske elemente, opredeljene za usklajeno ravnanje v smislu člena 81(1) ES, ki ne določa specifične opredelitve za tovrstno kompleksno kršitev.

Indici, ki jih Komisija navede v odločbi, da bi dokazala, da je podjetje kršilo člen 81(1) ES, se ne smejo presojati ločeno, ampak kot celota.

(Glej točke od 43 do 45.)

(Glej točke 34, 41 in 42.)

4. Glede dokazovanja kršitve člena 81(1) ES mora Komisija predložiti dokaze, s katerimi lahko pravno zadostno dokaže

5. Zadošča, da Komisija, zato da zadostno dokaže udeležbo podjetja v kartelu, izkaže, da je zadevno podjetje sodelovalo na sestankih, na katerih so bili sklenjeni sporazumi protikonkurenčne narave, ne da bi to temu očitno nasprotovalo. Če je bilo sodelovanje na takih sestankih dokazano, mora to podjetje predložiti dokaze, da je bilo njegovo sodelovanje na

navedenih sestankih brez kakršnega koli protikonkurenčnega cilja, tako da izkaže, da je svojim konkurentom navedlo, da na teh sestankih sodeluje z drugačnim namenom kot oni.

politiko, ni mogoče enačiti z izjavo izrecnega in jasnega neodobravanja.

(Glej točke od 47 do 50.)

Razlog, ki utemeljuje to pravno načelo, je, da je podjetje, ker je sodelovalo na tem srečanju, ne da bi javno zavrnilo njegovo vsebino, preostalim udeležencem dalo vtis, da sledi rezultatu tega srečanja in se ustrezno prilagodi.

Še več, okoliščina, da podjetje ne upošteva sklepov sestanka, katerega cilj je protikonkurenčen, ni taka, da ga razbremeni odgovornosti sodelovanja v kartelu, razen če javno ne zavrne tega, kar je bilo dogovorjeno na sestanku.

Poleg tega je treba pojem javnega zavračanja kot dejavnik oprostitev odgovornosti razlagati restriktivno. Natančneje, molka gospodarskega subjekta na srečanju, na katerem se nezakonito dogovori glede določenega vprašanja v zvezi s cenovno

6. Na področju konkurence nobena določba ali splošno načelo prava Evropske unije Komisiji ne prepoveduje, da bi proti podjetju uporabila izjave drugih inkriminiranih podjetij. Zato ni mogoče samo na podlagi tega šteti, da izjave, podane na podlagi obvestila Komisije o imuniteti pred globami in znižanju glob v kartelnih zadevah, nimajo dokazne vrednosti.

Nekaj nezaupanja do prostovoljnih navedb glavnih udeležencev v protipravnem kartelu je razumljivega, ker bi lahko ti udeleženci zmanjšali pomen svojega prispevka h kršitvi in poudarili prispevek drugih. Vendar glede na logiko postopka iz obvestila o ugodni obravnavi dejstvo, da bi se z njegovo uporabo doseglo znižanje zneska globe, ne spodbuja nujno k temu, da se predložijo izkrivljeni dokazi glede sodelovanja preostalih udeležencev v kartelu. Vsak poskus zavajanja Komisije

lahko namreč omaje iskrenost in popolnost sodelovanja podjetja in s tem ogrozi njegovo možnost, da je deležno neomejene ugodne obravnave na podlagi obvestila o ugodni obravnavi.

zlasti pomen ujemajočih se indicev v podporo upoštevnosti navedenih izjav in neobstoj indicev, da bi podjetja želela zmanjšati pomen svojega prispevka h kršitvi in poudariti prispevek drugih. Poleg tega na zahtevano stopnjo potrditve po potrebi vpliva upoštevnost izjave.

Natančneje, upoštevati je treba, da kadar neka oseba prizna, da je storila kršitev, in tako potrdi obstoj dejstev, ki presegajo tista dejstva, o obstoju katerih se lahko neposredno sklepa iz zadevnih dokumentov, to dejstvo *a priori*, če ni okoliščin, ki bi temu nasprotovale, pomeni, da se je ta oseba odločila govoriti resnico. Tako je treba izjave, ki nasprotujejo interesom avtorja izjave, načeloma šteti za še posebej zanesljive dokaze.

Vendar izjave podjetja, obtoženega sodelovanja v kartelu, pravilnost katere izpodbija več drugih obtoženih podjetij, ni mogoče šteti za zadosten dokaz obstoja kršitve, ki so jo storila ta podjetja, ne da bi to potrjevali drugi dokazi.

Okoliščina, da je bila izjava predložena v zelo pozni fazi postopka, in sicer v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, sama po sebi tej izjavi ne more odvzeti celotne dokazne vrednosti, saj jo je treba preučiti z vidika vseh upoštevanih okoliščin obravnavanega primera. Je pa dokazna vrednost take izjave manjša, kot če bi bila podana spontano, in to ne glede na izjavo druge družbe. Kadar je podjetje, ki vloži prošnjo za imuniteto, seznanjeno z dokazi, ki jih je Komisija zbrala med preiskavo, se logika postopka iz obvestila o ugodni obravnavi, v skladu s katero lahko vsak poskus zavajanja Komisije omaje iskrenost in popolnost sodelovanja podjetja, ne uporablja enako kot pri izjavi, ki je podana spontano, ne da bi bili znani očitki Komisije. Tudi ugotovitve, da so izjave na podlagi obvestila o ugodni obravnavi v nasprotju z interesi njihovega avtorja, tako da jih je načeloma treba šteti za še posebej zanesljive dokaze, ne veljajo nujno v celoti za odgovor na

Splošno sodišče za preučitev dokazne vrednosti izjav podjetij, ki so vložila prošnjo za ugodno obravnavo, upošteva

obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, ki ga poda podjetje, ki vloži prošnjo za imuniteto.

naložijo globe ali periodične denarne kazni.

(Glej točki 57 in 58.)

(Glej točke od 52 do 56, 97, 108 in 109.)

7. V zvezi z obsegom sodnega nadzora mora Splošno sodišče, kadar mu je predložena tožba za razglasitev ničnosti odločbe, sprejete na podlagi člena 81(1) ES, na splošno izvesti celovit nadzor za ugotovitev, ali so pogoji za uporabo člena 81(1) ES izpolnjeni.

8. Glede na naravo kršitev pravil o konkurenci ter naravo in resnost sankcij za te kršitve je odgovornost za njihovo storitev osebna.

Dogovori in usklajena ravnanja, navedena v členu 81(1) ES, nujno izhajajo iz sodelovanja več družb, ki so vse sostorilke kršitve, vendar lahko sodelujejo na različne načine, zlasti glede na značilnosti zadevnega trga in položaj vsake družbe na tem trgu, cilje, ki si jih prizadevajo doseči, ter izbrana ali načrtovana sredstva izvajanja.

Dvom na strani sodišča se razlaga v korist podjetja, naslovnika odločbe o ugotovitvi kršitve, v skladu z načelom domneve nedolžnosti, ki se kot splošno načelo prava Unije uporablja zlasti v postopkih v zvezi s kršitvijo pravil o konkurenci, ki veljajo za podjetja in na podlagi katerih se lahko

Vendar samo dejstvo, da vsako podjetje sodeluje pri kršitvi na svoj način, ni dovolj za izključitev njegove odgovornosti za celotno kršitev, skupaj z ravnanji, ki so jih dejansko izvajala druga sodelujoča podjetja, vendar imajo isti cilj ali enak protikonkurenčni učinek.

Poleg tega do kršitve člena 81(1) ES lahko pride ne samo pri izoliranem dejanju, ampak tudi pri več dejanjih ali nadaljevanih ravnanjih. Te razlage dejstvo, da lahko en znak ali več znakov dejanj ali nadaljevanega ravnanja sam po sebi in obravnavan izolirano prav tako predstavlja kršitev teh določb, ne more izpodbiti. Kadar se različna dejanja zaradi istega cilja, ki izkrivlja konkurenco na skupnem trgu, uvrščajo v „celovit načrt“, lahko Komisija naloži odgovornost za ta dejanja glede na sodelovanje pri kršitvi kot celoti, tudi če se dokaže, da je bilo zadevno podjetje neposredno udeleženo samo pri enem ali več delih kršitve. Prav tako dejstvo, da podjetje ni bilo dejavno v zadevnem sektorju, ne pomeni, da mu ni mogoče pripisati odgovornosti za celotno enotno kršitev.

Komisija mora za ugotovitev sodelovanja podjetja pri taki enotni kršitvi dokazati, da je navedeno podjetje nameravalo s svojim ravnanjem prispevati k skupnim ciljem, za katere so si prizadevali vsi udeleženci, in da je bilo seznanjeno z dejanskim ravnanjem, ki so ga predvidela ali izvajala druga podjetja, da bi dosegla iste

cilje, ali da je lahko to ravnanje razumno predvidelo in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje.

Tako je podjetje za celoten kartel lahko odgovorno le, če je, prvič, vedelo ali bi moralo vedeti, da je bilo usklajevanje, pri katerem je sodelovalo, zlasti z rednimi sestanki, ki so potekali več let, del celotnega sistema, namenjenega izkrivljanju običajnega delovanja konkurence, in drugič, če je ta sistem pokrival vse sestavne dele kartela. Dejstvo, da sta cilj dogovora, pri katerem je sodelovalo podjetje, in cilj globalnega omejevalnega sporazuma enaka, ne zadostuje, da bi se temu podjetju pripisalo sodelovanje pri globalnem omejevalnem sporazumu. Samo če je družba, ko je sodelovala pri tem dogovoru, vedela ali bi morala vedeti, da se je s tem vključila v globalni omejevalni sporazum, lahko namreč njeno sodelovanje pri zadevnem dogovoru pomeni izraz njenega pristopa k temu globalnemu omejevalnemu sporazumu.

V zvezi s tem samo na podlagi dejstva, da je družba vedela za protikonkurenčne cilje glede upoštevanih proizvodov zadevnega sektorja in jih je izpolnjevala, ni mogoče sklepati, da ve za enotni cilj enotnega omejevalnega sporazuma v tem celotnem sektorju. Pojem enotnega cilja

namreč ne more biti določen s splošnim sklicevanjem na izkrivljanje konkurence v danem sektorju, ker vplivanje na konkurenco kot cilj ali učinek pomeni sestavni del vsakega ravnanja, za katero se uporablja člen 81(1) ES. Taka opredelitev pojma enotnega cilja bi lahko pojmu enotne in trajajoče kršitve odvzela del njegovega smisla, ker bi moralo biti posledično več ravnanj, ki se nanašajo na gospodarski sektor in so prepovedana s členom 81(1) ES, sistematično opredeljenih kot sestavni deli enotne kršitve.

(Glej točke od 125 do 128, 143, 144 in 149.)

9. Izrek akta je neločljivo povezan z njegovo obrazložitvijo, zato ga je treba razlagati, če je potrebno, ob upoštevanju razlogov, ki so vodili do njegovega sprejetja.

(Glej točko 131.)

10. Trajanje kršitve je sestavni del pojma kršitev v smislu člena 81(1) ES, katerega dokazno breme primarno nosi Komisija. Komisija mora, kadar ni dokazov, na podlagi katerih bi bilo mogoče neposredno

ugotoviti trajanje kršitve, predložiti vsaj dokaze, ki se nanašajo na dejstva, ki so si časovno dovolj blizu, da je na podlagi njih mogoče razumno sklepati o neprekinjenem trajanju te kršitve med določenima datumoma.

Poleg tega na podlagi dejstva, da je kartel deloval neprekinjeno, ni mogoče izključiti možnosti, da je eden ali več njegovih članov za neko obdobje prekinil sodelovanje.

Čeprav je obdobje, ki loči dve kršitveni ravnanji, upošteveno merilo pri ugotavljanju trajajoče narave kršitve, pa vprašanja, ali je to obdobje dovolj dolgo, da bi pomenilo prekinitev kršitve, ni mogoče preučevati abstraktno. Nasprotno, treba ga je preučiti v povezavi z delovanjem zadevnega kartela, po potrebi vključno s posebnimi pogoji udeležbe zadevnega podjetja v njem.

(Glej točke 155, 156 in 159.)

11. Pri določitvi zneska globe za kršitev pravil konkurence v smislu Smernic o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in členom 65(5) ESPJ je treba pri uporabi

Smernic razlikovati med presojo teže kršitve, na podlagi katere se določi splošni izhodiščni znesek globe, in presojo relativne teže udeležbe vsakega od zadevnih podjetij pri kršitvi, ki jo je treba preučiti pri morebitni uporabi obteževalnih ali olajševalnih okoliščin.

Nasprotno, Komisiji pri določitvi izhodiščnega zneska globe ni treba presojati posledic ravnanja posameznega podjetja. Učinki, ki jih je treba upoštevati pri določitvi splošne ravni glob, namreč ne izhajajo iz domnevnega dejanskega ravnanja podjetja, ampak izhajajo iz celotne kršitve, pri kateri je sodelovalo.

Točki 2 in 3 teh smernic namreč določata prilagoditev osnovnega zneska globe glede na nekatere obteževalne oziroma olajševalne okoliščine, ki so značilne za zadevno podjetje. Natančneje, v točki 3 Smernic je pod naslovom „Olajševalne okoliščine“ naveden neizčrpen seznam okoliščin, zaradi katerih se lahko zmanjša osnovni znesek globe. Tako je navedena pasivna vloga podjetja, dejansko neizvajanje sporazumov o kršitvah, prenehanje kršitev takoj, ko poseže Komisija, obstoj upravičenega dvoma na strani podjetja glede tega, ali ravnanje v resnici predstavlja kršitev, dejstvo, da je bila kršitev storjena iz malomarnosti, in učinkovito sodelovanje podjetij v postopkih zunaj področja uporabe obvestila o ugodni obravnavi.

Poleg tega, če podjetje ni odgovorno za celotni kartel, je treba to dejstvo upoštevati pri določitvi izhodiščnega zneska globe. V tem primeru je namreč kršitev pravil o konkurenci nujno manj resna od tiste, ki se pripisuje kršiteljem, ki so sodelovali pri vseh delih kršitve ter so prispevali več k učinkovitosti in teži tega kartela kot kršitelj, ki je bil vpleten le v en element istega kartela. Podjetju namreč ni mogoče naložiti globe, katere znesek je izračunan na podlagi sodelovanja pri tajnem usklajevanju, za katero odgovornost ni ugotovljena.

(Glej točke od 183 do 185
in od 197 do 200.)

12. Pri presoji resnosti kršitve o konkurenci z namenom določitve izhodiščnega zneska globe, naložene podjetju, iz Smernic o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in členom 65(5) ESPJ, izhaja, da je horizontalne omejevalne sporazume glede cen ali razdelitev trgov mogoče opredeliti kot zelo resne kršitve že na podlagi njihove narave, ne da bi bilo treba Komisiji dokazati dejanski vpliv kršitve na trg. Taki karteli si namreč zaradi svoje narave zaslužijo najstrožje globe. Njihov morebitni dejanski vpliv na trg, zlasti vprašanje, koliko je omejevanje konkurence privedlo do tržne cene, višje od tiste, ki bi se zaračunavala ob neobstoju kartela, ni odločilno merilo za določitev višine glob.

(Glej točko 189.)

13. Pasivna vloga pomeni, da zadevno podjetje „ni izstopalo“, torej da ni dejavno sodelovalo pri oblikovanju enega ali več protikonkurenčnih sporazumov. Pri elementih, ki lahko razkrijejo pasivno vlogo podjetja pri omejevalnem sporazumu, se lahko upošteva to, da se je v primerjavi

z rednimi člani kartela nedvomno redkeje udeleževalo sestankov in da je pozneje vstopilo na trg, ki je bil predmet kršitve, ne glede na to, koliko časa je sodelovalo pri kršitvi, oziroma da obstajajo ustrezne izrecne izjave predstavnikov tretjih podjetij, ki so sodelovala pri kršitvi.

(Glej točko 224.)

14. Z uveljavljanjem olajševalnih okoliščin zaradi dejanskega neizvajanja kršitvenih dogovorov, določenim v točki 3, druga alineja, Smernic o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in členom 65(5) ESPJ, se preveri, ali je na podlagi okoliščin, na katere se sklicuje zadevno podjetje, mogoče ugotoviti, da se je v obdobju, ko je sodelovalo pri kršitvenih dogovorih, dejansko izognilo njihovem izvajanju in je na trgu ravnalo konkurenčno ali vsaj da je očitno in bistveno kršilo obveznosti v okviru kartela, tako da je motilo njegovo delovanje.

(Glej točko 231.)